

dr Renata Burchart, adiunkt
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
w Olsztynie
Wydział Nauk Ekonomicznych
Instytut Nauk o Zarządzaniu
i Jakości
e-mail: rena@uwm.edu.pl
ORCID 0000-0003-1382-6517

Problemy związane z wyceną rezerw na zobowiązania

Problems related to the valuation of provisions for liabilities

Słowa kluczowe:

wycena rezerw na zobowiązania, rezerwy z tytułu tworzenia nagród jubileuszowych, rezerwy z tytułu napraw gwarancyjnych, rezerwy z tytułu restrukturyzacji

Keywords:

valuation of provisions for liabilities, provisions for jubilee awards, provisions for warranty repairs, restructuring provisions

Streszczenie: Zagadnienie rezerw ze względu na subiektywizm oszacowania prawdopodobieństwa i wartości określonych zdarzeń jest jednym z najtrudniejszych w rachunkowości finansowej. Z uwagi na realizację podstawowych zasad rachunkowości jest działaniem ważnym i koniecznym, ale wymagającym szerokiej wiedzy i umiejętności osób odpowiedzialnych za ich tworzenie. Określenie wysokości rezerw jest na tyle kategorią subiektywną, że możliwe jest, mimo dołożenia wszelkich starań, istotne rozminięcie się szacunków z rzeczywistością. Ponadto rezerwy są stosunkowo łatwym narzędziem wykorzystywanym do manipulowania obrazem sytuacji finansowej jednostki.

Celem publikacji jest identyfikacja problemów związanych z procedurą wyceny rezerw na zobowiązania. Dla zobrazowania trudności i subiektywizmu przy szacowaniu rezerw, w artykule zaprezentowano przykłady wyceny rezerw z tytułu: nagród jubileuszowych, napraw gwarancyjnych oraz restrukturyzacji.

Praktyka gospodarcza doprowadziła do wypracowania procedur umożliwiających w miarę dokładne i obiektywne obliczenie wielkości rezerwy np. dotyczących nagród jubileuszowych czy napraw gwarancyjnych. Jednak w wielu sytuacjach proces wyceny tej kategorii finansowej bywa zindywidualizowany i skomplikowany, a ujmowanie i wycena rezerw uznawana jest za jedno z trudniejszych zadań pionu finansowego.

Abstract: The issue of reserves, due to the subjectivity of estimating the probability and value of specific events, is one of the most difficult in financial accounting. Due to the implementation of basic accounting principles, it is an important and necessary activity, but it requires extensive knowledge and skills of people responsible for their creation. Determining the amount of provisions is such a subjective category that it is possible, despite the best efforts, that the estimates differ significantly from reality. In addition, reserves are a relatively easy tool used to manipulate the picture of an entity's financial position.

The purpose of the publication is to identification problems related to the procedure of valuation of provisions for liabilities. To illustrate the difficulties and subjectivity in estimating provisions, the article presents examples of the valuation of provisions for: jubilee awards, warranty repairs and restructuring.

The economic practice has led to the development of procedures enabling a fairly accurate and objective calculation of the amount of the provision, e.g. for jubilee awards or warranty repairs. However, in many situations, the process of valuation of this financial category can be individualized and complicated, and the recognition and valuation of provisions is considered one of the more difficult tasks of the financial department.

JEL:
M41, M49

Wprowadzenie

Wszystkie jednostki prowadzące księgi rachunkowe zobowiązane są do przestrzegania nadrzędnych zasad rachunkowości określonych przepisami ustawy o rachunkowości (UoR), szczególnie zasady ostrożności, współmierności przychodów i kosztów, memoriałowej oraz prawdziwego i rzetelnego obrazu. Z przestrzegania tych zasad wynika obowiązek tworzenia m.in. rezerw na przyszłe zobowiązania [Maszczak, 2017, s. 234].

Ustawa o rachunkowości nie zawiera szczegółowych wskazówek dotyczących wyceny rezerw. Obszar ten został uzupełniony przez rozwiązania zawarte w Krajowym Standardzie Rachunkowości nr 6 „*Rezerwy, bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, zobowiązania warunkowe*” (KSR 6) i Międzynarodowym Standardzie Rachunkowości nr 37 „*Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe*” (MSR 37) [Tomczyk, 2020, s. 181; Poniatowska, 2015, s. 162].

Pod pojęciem rezerw rozumiane są w świetle Ustawy o rachunkowości [UoR, art. 3, ust 1, pkt 21] zobowiązania, których termin wymagalności lub kwota nie są pewne. Oznacza to, że jednostka jest świadoma ciężącego na niej obowiązku, którego wypełnienie jest związane z utratą korzyści ekonomicznych, jednak nie może wiarygodnie określić kwoty czy terminu tego zdarzenia. W wąskim ujęciu rezerwami są tylko rezerwy na zobowiązania, w szerokim ujęciu to też rezerwy na utratę wartości oraz rezerwy kapitałowe [Poniatowska, 2016, s. 170].

Najważniejsze funkcje rezerw to: umożliwienie prawidłowego pomiaru wyniku finansowego, zapewnienie zbieżności kosztów i przychodów oraz prawidłowa prezentacja sytuacji kapitałowej jednostki na tle jej sytuacji majątkowej, a także kreowanie stabilnego rozwoju. Rezerwę tworzy się wyłącznie wtedy, gdy [Duraj, 2004, s. 13–14]:

- a) na jednostce ciąży obecny obowiązek świadczenia (prawny – egzekwowany z mocy prawa, umowy lub zwyczajowy – np. będący wynikiem dążenia do zachowania dobrych kontaktów z klientami) wynikający ze zdarzeń przeszłych,
- b) jest prawdopodobne, że wypełnienie obowiązku spowoduje wykorzystanie już posiadanych lub przyszłych aktywów jednostki,
- c) możliwe jest wiarygodne oszacowanie kwoty obowiązku.

Rezerwy różnią się od zobowiązań handlowych i rozliczeń międzyokresowych bierne, z tym że w przypadku rezerw występuje niepewność co do terminu poniesienia lub kwoty przyszłych wydatków dla wypełnienia zobowiązania.

W ewidencji księgowej zapisy związane z tworzeniem rezerw polegają na zwiększeniu stanu rezerw oraz zwiększeniu:

- a) kosztów finansowych, jeżeli dotyczą operacji finansowych,
- b) pozostałych kosztów operacyjnych – w pozostałych przypadkach¹.

Rozwiązanie nadmiernej części lub całości zbędnej rezerwy na dzień, w którym okazała się ona zbędna polega w ewidencji księgowej na zmniejszeniu stanu rezerw oraz zwiększeniu:

- a) przychodów finansowych, jeżeli dotyczą operacji finansowych,
- b) pozostałych przychodów operacyjnych – w pozostałych przypadkach.

Na ostatni dzień każdego roku obrotowego rezerwy podlegają inwentaryzacji drogą porównania danych z ksiąg rachunkowych ze stanem faktycznym, udokumentowanym w relatywny do sytuacji jednostki sposób i weryfikacji realnej kwoty tych składników. Jednostka dokonuje wyceny rezerw nie rzadziej niż na dzień bilansowy w uzasadnionej, wiarygodnie oszacowanej wartości. Kwota, na którą tworzona jest rezerwa, powinna wynikać z rzetelnego, uwzględniającego racjonalne przesłanki, oszacowania nakładów niezbędnych do wypełnienia obecnego obowiązku na dzień bilansowy lub do przeniesienia go na stronę trzecią na ten dzień.

Rzetelny szacunek rezerw powinien nastąpić na drodze osądu dokonanego przez kierownictwo jednostki, wspomaganego dotychczasowymi doświadczeniami dotyczącymi podobnych transakcji. W niektórych przypadkach oszacowanie potrzebnych środków może wymagać konsultacji niezależnych ekspertów. W każdym przypadku kwota rezerwy powinna odzwierciedlać możliwie najdokładniejszy szacunek kwoty wymaganej do spełnienia bieżącego zobowiązania na dzień tworzenia lub weryfikacji rezerwy, z uwzględnieniem ryzyka i niepewności, które są nierozzerwalnie związane z prowadzoną przez jednostkę działalnością gospodarczą [Klimek, 2021, s. 1; Żukowska, Kalita, 2012, s. 83].

---

¹ W taki sam sposób zaleca się ujmowanie podwyższenia wysokości uprzednio utworzonych rezerw w związku ze zwiększeniem ryzyka uzasadniającego ich utworzenie. Z chwilą przekształcenia się przewidywanego ryzyka w pewność następuje wykorzystanie rezerwy. W ewidencji księgowej znajduje to odzwierciedlenie poprzez zmniejszenie stanu rezerw i uznanie odpowiedniego konta rozrachunków.

Zagadnienie rezerw, ze względu na subiektywizm oszacowania prawdopodobieństwa i wartości określonych zdarzeń jest jednym z najtrudniejszych w rachunkowości finansowej [Poniatowska, 2013, s. 123–124]. Granica pomiędzy zdarzeniem warunkowym a rezerwą jest zwykle bardzo cienka i często brak szczegółowych wyjaśnień dotyczących podstaw do określenia prawdopodobieństw zaistnienia danego zdarzenia, sposobu oraz założeń dotyczących wyceny może wprowadzać czytelnika sprawozdania finansowego jednostki ustalającej rezerwy w błąd. Dlatego pozycje te powinny być poddane szczegółowym analizom danej jednostki [Andrychowska, 2019].

Swoboda w wyborze rozwiązań dotyczących tworzenia i rozwiązywania rezerw, sposobów ich wyceny oraz to, że są kategorią wynikową oddziałującą na całkowity dochód jednostki, wpływającą na rentowność i wiarygodność sprawia, że jest to jeden z najistotniejszych i najbardziej skutecznych instrumentów polityki bilansowej [Poniatowska, 2014, s. 263; Waślicki, 2020; Klimczak, 2010]. Kreatywność w rachunkowości, w zakresie rezerw jest korzystna i pozytywna, jeśli nie narusza zasad, nie fałszuje danych i nie dezinformuje inwestorów [Gadawska, 2009, s. 196].

Charakterystyczna dla rezerw niepewność dotycząca ich kwoty wymusza wykorzystanie przez jednostkę różnych metod wyceny w zależności od okoliczności [Kamieniecka, 2012, s. 239]. Jeżeli wyceniana rezerwa odnosi się do zbioru wielu przyszłych zdarzeń gospodarczych, przy szacunkowym określaniu kwoty zobowiązania uwzględnia się wszystkie możliwe kwoty związane z tymi zdarzeniami oraz odpowiadające im prawdopodobieństwa, wykorzystując tzw. „wartość oczekiwaną”. Kwota rezerwy będzie w takim przypadku uzależniona od oszacowanego przez jednostkę prawdopodobieństwa wystąpienia straty. W przypadku ciągłego rozkładu wyników także stosuje się „wartość oczekiwaną”.

Celem publikacji jest identyfikacja problemów związanych z procedurą wyceny rezerw na zobowiązania. Dla zobrazowania trudności i subiektywizmu, w treści artykułu zaprezentowano przykłady szacowania rezerw dotyczących: nagród jubileuszowych, napraw gwarancyjnych oraz restrukturyzacji.

Analizie poddano następujące materiały: krajowe i międzynarodowe akty prawne (UoR, KSR 6, MSR 37, MSR 19, KSA 1), artykuły naukowe, opinie ekspertów, biegłych rewidentów i doradców podatkowych pobrane ze stron internetowych, głównie z platform dla służb finansowo-księgowych (Infor, Gofin).

Wycena rezerw na nagrody jubileuszowe

Nagrody jubileuszowe oraz odprawy emerytalne, rentowe i pośmiertne² to długoterminowe świadczenia pracownicze zależne od stażu pracy. Prawo do tych świadczeń nabywają pracownicy przez cały okres ich zatrudnienia w jednostce. Rodzi to zobowiązanie jednostki w stosunku do pracowników w przyszłości [KSR 6, pkt 3.14]. Wysokość rezerwy na świadczenia pracownicze zależy głównie od liczby i wieku pracowników, wysokości wynagrodzeń oraz obowiązującego w jednostce programu świadczeń.

Podstawą wyceny rezerw na przyszłe zobowiązania wobec pracowników są przepisy prawa pracy, regulaminów wynagrodzeń, układów zbiorowych i innych porozumień pracodawców z pracownikami. Szacunek kwoty rezerwy powinien uwzględniać obowiązkowe obciążenie pracodawcy wynikające z obowiązujących na dzień szacowania rezerwy przepisów prawa.

Według pkt 4, KSR 6 w przypadku tworzenia rezerw długoterminowych należy wziąć pod uwagę, przy zachowaniu zasady istotności, zmiany wartości pieniądza w czasie. W związku z tym kwota rezerwy dotycząca przyszłych szacowanych zobowiązań powinna odzwierciedlać ich wartość bieżącą (na dzień tworzenia lub weryfikacji rezerwy) poprzez zastosowanie stopy dyskontowej. Przy stosowaniu dyskonta, wartość bilansowa rezerwy rośnie w każdym okresie jako wyraz upływu czasu. Wzrost ten jest ujmowany jako koszt finansowy w rachunku zysków i strat [KSR 6, pkt 4.10].

Stopa dyskontowa powinna odzwierciedlać aktualną sytuację na rynku finansowym. Podstawą wyznaczenia stopy dyskonta może być rynkowa stopa zwrotu obligacji wysoko notowanych emitentów. W przypadku braku rozwiniętego rynku obligacji przedsiębiorstw zaleca się stosowanie rynkowych stóp zwrotu z obligacji skarbowych. W tym przypadku jednostka może podwyższyć stopę dyskonta o czynnik związany z ryzykiem, jeżeli rezerwa dotyczy na przykład operacji finansowych dokonywanych na rynkach, w których ryzyko, a zatem i stopy procentowe, są wyższe od przeciętnego oprocentowania obligacji skarbowych. Datą występowania tych stóp jest dzień bilansowy, czyli moment ustalenia rezerwy na zobowiązanie.

Stopy dyskonta ustalone na podstawie rynkowych stóp zwrotu z wysoko ocenianych obligacji przedsiębiorstw lub rynkowych stóp zwrotu z obligacji skarbowych, są stopami nominalnymi, czyli uwzględniają inflację. Nominalne stopy należy zastosować do dyskonta kwot przyszłych przepływów pieniężnych wyrażonych w oczekiwanych przyszłych cenach, czyli z uwzględnieniem inflacji. Natomiast przyszłe przepływy pieniężne, które są oszacowane w aktualnych cenach, należy zdyskontować przy użyciu realnej stopy dyskontowej, czyli stopy skorygowanej o wpływ inflacji.

² W roku 2020 wiele firm stanęło przed wypłatą wysokich odpraw pośmiertnych ze względu na podwyższoną śmiertelność w wyniku pandemii, niemając utworzonych rezerw na to świadczenie.

Do wyceny rezerw na nagrody jubileuszowe stosuje się metodę świadczeń narosłych w stosunku do stażu pracy. Zgodnie z nią, każdy okres sprawozdawczy przepracowany przez pracownika w jednostce gospodarczej wywołuje powstanie dodatkowej jednostki jego uprawnienia do określonych świadczeń. Obliczenie wartości bieżącej zobowiązania pracodawcy na datę bilansową przedstawia się następująco:

$$RNJ = K * Z * D * N$$

gdzie:

- RNJ – wartość bieżąca rezerw na nagrody jubileuszowe,
- K – dotychczasowa wysokość świadczeń,
- Z – prawdopodobieństwo wypłaty świadczenia na datę bilansu,
- D – czynnik dyskontujący przyszłą wypłatę świadczeń,
- N – przewidywana wartość nominalna przyszłego świadczenia.

Przykład 1

Jednostka A zatrudniła z dniem 1 stycznia 2022 roku pracownika, któremu po upływie 5 lat należy się nagroda jubileuszowa w wysokości 100% wynagrodzenia zasadniczego oszacowanego na 5 000 zł. W związku z powyższym na koniec roku 2022 w księgach spółki utworzono rezerwę na nagrodę jubileuszową dla tego pracownika.

Wysokość rezerwy na dzień bilansowy 2022 roku oszacowano przyjmując następujące założenia:

1. Kwotą wyjściową do wyliczenia rezerwy na koniec roku 2022 jest 1 000 zł (5 000 zł/5 lat).
2. Przyjęto 10% stopę dyskontową odzwierciedlającą zmianę wartości pieniądza w czasie objętym rezerwą.
3. Wartość zdyskontowana kwoty wyjściowej wynosi na dany dzień bilansowy 656,10 zł (1000 zł/ (1 + 10%)⁴).
4. Przyjęto 80% prawdopodobieństwo przepracowania przez pracownika w spółce następnych czterech lat. W związku z tym wartość utworzonej rezerwy na dzień bilansowy 2022 roku wynosi 524,88 zł (656,10 zł x 80%).

Na każdy kolejny dzień bilansowy (do 31 grudnia 2026 roku) sposób obliczenia rezerwy na nagrody jubileuszowe dla pracownika będzie analogiczny, czyli podstawą wyliczenia rezerwy na każdą kolejną datę bilansową będzie kwota 1 000 zł, dyskontowana stopą procentową i korygowana rosnącym w czasie prawdopodobieństwem przepracowania przez pracownika czasu do 1 stycznia 2027 roku. Na dzień bilansowy, czyli 31 grudnia 2026 roku powinno nastąpić rozwiązanie rezerwy i utworzenie zobowiązania wobec pracownika, ponieważ wtedy jednostka będzie niemal w 100% pewna, czy pracownik nabędzie czy nie 1 stycznia 2027 roku prawo do nagrody jubileuszowej.

Liczba i rodzaj założeń, jakie należy przyjąć w procesie tworzenia rezerw na świadczenia pracownicze, powodują, że zawsze przy tej kategorii będą się pojawiać problemy przy wycenie i weryfikacji poprawności wyceny. Stąd, jeśli tylko to możliwe, należałoby się wspierać fachową wiedzą aktuariuszy³, których ekspertyzy wzmacniają wiarygodność prezentowanych w sprawozdaniu kwot rezerw [Kamieniecka, 2012, s. 243].

Choć Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 19 (MSR 19) oraz Krajowy Standard Aktuarialny nr 1⁴ (KSA 1) jednoznacznie zalecają, by rezerwę aktuarialną na świadczenia pracownicze liczył kompetentny aktuariusz, to jednak nie jest to wymaganie kategoriyczne. Dlatego księgowy może oszacować tę rezerwę samodzielnie.

Wszystkie jednostki mają co roku obowiązek tworzenia rezerwy na świadczenia pracownicze z wyjątkiem zwolnień wymienionych w UoR⁵. Jeśli jednostka, mimo braku zwolnienia z tworzenia rezerw pracowniczych, chciałaby ich nie tworzyć, to powinna to zweryfikować, szacując rezerwy pracownicze na wszystkie świadczenia odroczone i dopiero wtedy ocenić ich ewentualną niematerialność [Kawa, 2020, s. 4].

Ustalanie rezerw z tytułu udzielonych gwarancji na produkowane wyroby

Rezerwy z tytułu napraw gwarancyjnych towarów lub produktów dokonywane są w związku z ich sprzedażą, a więc wówczas, gdy ma miejsce zdarzenie obligujące. Rezerwy z tytułu udzielonych gwarancji następują stosownie do przewidywanej wielkości świadczeń, a więc wykonanych napraw (we własnym zakresie lub przez obcą jednostkę) bądź wymiany towaru lub produktu w ramach udzielonej gwarancji [KSR 6, pkt 3.15].

Przykład 2

Jednostka wytwarza i sprzedaje produkty z gwarancją na naprawę usterek fabrycznych, które ujawnią się podczas użytkowania w ciągu roku od daty zakupu. Zgodnie z umową gwarancyjną produkty podlegają naprawie bądź wymianie na nowe na koszt

³ Aktuariusz to specjalista od wyceny ryzyka związanego ze śmiertelnością, zdrowiem, wypadkami, przestępczością, pożarami, katastrofami naturalnymi, odpowiedzialnością cywilną itp. Komisja Nadzoru Finansowego prowadzi Rejestr aktuariuszy.

⁴ Krajowy Standard Aktuarialny określa reguły postępowania, jakie powinny być stosowane przy wycenie zobowiązań z tytułu świadczeń pracowniczych dokonywanej przez aktuariusza na potrzeby sprawozdawczości finansowej zgodnie z UoR i MSSF. Uchwała o wprowadzeniu KSA nr 1/2015 „Wycena zobowiązań z tytułu świadczeń pracowniczych” została podjęta 25 marca 2015 roku przez Walne Zebranie Polskiego Stowarzyszenia Aktuariuszy.

⁵ Zwolnienie z tego obowiązku mają podmioty wymienione w art. 6, 7 i 39 UoR (najmniejsze jednostki, jednostki budżetowe oraz większość organizacji pozarządowych i stowarzyszeń).

producenta. Z dotychczasowego doświadczenia wynika, że usterki mogą mieć charakter usterek drobnych, których koszty napraw wynoszą 10% wartości sprzedanych produktów, poważnych – o kosztach napraw w wysokości 50% wartości sprzedanych produktów, w pozostałych przypadkach produkty podlegają wymianie na nowe. Na podstawie analizy dotychczasowych usterek produktów przewiduje się, że w najbliższym roku 3% produktów reklamowanych nie będzie nadawało się do naprawy, 6% będzie miało drobne usterki, 4% – usterki poważne, a 87% nie będzie reklamowanych. Planowana wartość sprzedaży wyniesie 100 mln zł.

$$(100 \text{ mln} \times 100\%) \times 3\% = 3\,000\,000 \text{ zł}$$

$$(100 \text{ mln} \times 10\%) \times 6\% = 600\,000 \text{ zł}$$

$$(100 \text{ mln} \times 50\%) \times 4\% = 2\,000\,000 \text{ zł}$$

$$(100 \text{ mln} \times 0,00) \times 87\% = 0 \text{ zł}$$

$$\text{Razem:} \qquad \qquad \qquad 3\,600\,000 \text{ zł}$$

Oczekiwana wartość kosztów napraw oznaczająca prawdopodobieństwo wypływu aktywów z tytułu obowiązków gwarancyjnych wyniesie 3 600 000 zł.

W przypadku gdy jednostka wycenia pojedynczy obowiązek, wynik najbardziej prawdopodobny może stanowić rzetelny szacunek zobowiązania. Sytuacja taka nie zwalnia jednak jednostki z obowiązku przeanalizowania innych możliwych wyników. Jeśli inne możliwe wyniki są w większości wyższe lub w większości niższe od wyniku najbardziej prawdopodobnego, rzetelny szacunek może stanowić wynik wyższy lub niższy.

Tworzenie rezerw na restrukturyzację

Restrukturyzacja to zaplanowane i kontrolowane zmiany zakresu działania jednostki w celu poprawy skuteczności i efektywności jej działalności [KSR 6, pkt 2.11]. Dotyczy ona przyszłości i może obejmować obszar zasobów, zatrudnienia, techniki i technologii oraz organizacji jednostki. Proces restrukturyzacji nie może wiązać się z bieżącą działalnością jednostki ani mieć charakteru restrukturyzacji rynkowej, właścicielskiej czy finansowej.

Restrukturyzacja może się wiązać z następującymi działaniami:

- a) zmiana zakresu działalności, np. sprzedaż lub likwidacja części działalności bądź przeniesienie do innego obszaru,
- b) redukcja zatrudnienia,
- c) zmiana techniki i technologii oraz towarzyszące tym zmianom procesy reorganizacji działalności,
- d) zmiany w organizacji jednostki.

Warunkiem rozpoczęcia restrukturyzacji jest obowiązek prawny lub decyzja kierownictwa jednostki gospodarczej. Obowiązek prawny w Polsce wynika z przepisów ustaw

o restrukturyzacji niektórych branż, np. górnictwa, hutnictwa, górnictwa siarki, kolei. Decyzje kierownictwa wynikają najczęściej z przyczyn ekonomicznych, chęci poprawy skuteczności i efektywności działalności jednostki.

Jeżeli na dzień bilansowy występuje obowiązek prawny lub zwyczajowy przeprowadzenia restrukturyzacji, jednostka tworzy rezerwę na restrukturyzację. Wymaga to uwzględnienia wszelkich dowodów potwierdzających posiadanie planu restrukturyzacji, rozpoczęcia realizacji programu restrukturyzacji bądź publicznego ogłoszenia planu restrukturyzacji, zobowiązującego kierownictwo jednostki do jej przeprowadzenia lub zakończenia.

Restrukturyzacja nie zawsze oznacza konieczność wydatkowania w przyszłości środków zawierających korzyści ekonomiczne. Jeżeli plan restrukturyzacji nie przewiduje zdarzeń pociągających za sobą konieczność wypływu środków zawierających korzyści ekonomiczne, nie ma podstaw do ujmowania rezerwy.

Jeżeli kierownictwo jednostki decyduje o zmianie w sposobie zarządzania polegającej na zmianie systemu organizacji i przejściu na zarządzanie procesowe w skali całego przedsiębiorstwa i zmiany te nie będą wymagały zwolnień pracowników, nie należy tworzyć rezerwy. Jednak, jeżeli działania te mogą wymagać, zgodnie z ogłoszonym planem, zwolnienia pewnej liczby pracowników, to rozpoczęcie prac restrukturyzacyjnych i negocjacji z pracownikami jest warunkiem utworzenia rezerwy na odprawy i odszkodowania dla pracowników z tytułu restrukturyzacji organizacji.

Rezerwy na restrukturyzację należy wyceniać odpowiednio do zaplanowanych kosztów wynikających z niezbędnych nakładów działań w procesie restrukturyzacji. Jeżeli plan restrukturyzacji dotyczy długiego okresu czasu, kwoty rezerw powinny być dyskontowane.

Podsumowanie i wnioski

Jednym z instrumentów rachunkowości wykorzystywanym w procesie zarządzania ryzykiem służącym zabezpieczeniu przed skutkami ryzyka są rezerwy na zobowiązania. Tworzenie w przedsiębiorstwie rezerw można rozpatrywać z dwóch punktów widzenia. Z jednej strony stanowi ono nieodłączny element zarządzania ryzykiem i ograniczania niepewności prowadzonej działalności gospodarczej, z drugiej strony świadczy o respektowaniu nadrzędnych zasad rachunkowości przez kierownictwo jednostki i osoby odpowiedzialne za prowadzenie ksiąg rachunkowych.

Prawidłowe tworzenie rezerw oraz rozliczanie kosztów i przychodów pomiędzy okresami sprawozdawczymi ma istotne znaczenie dla rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji majątkowej, finansowej oraz wyniku finansowego jednostki prowadzącej rachunkowość. Stanowi ono także instrument, pozwalający uwzględnić zasadę memoriału oraz zasadę współmierności przychodów i kosztów.

Istotne jest także to, że rezerwy ograniczają ryzyko gospodarcze, zapewniając jednostce większe bezpieczeństwo w prowadzeniu działalności. Z drugiej jednak strony rezerwy mogą być wykorzystywane do manipulacji wizerunkiem jednostki, dlatego tak ważne jest prawidłowe zarządzanie systemem rezerw oraz opracowanie skutecznej, długookresowej, dostosowanej do zamierzonych celów firmy, polityki tworzenia rezerw.

W praktyce gospodarczej można zaobserwować zarówno przypadki zaniechania ujmowania rezerw, jak też ich nadmiernego kreowania. Obie sytuacje mają pejoratywny wydźwięk i są niedopuszczalne, ponieważ powodują zafałszowanie wyniku finansowego przedsiębiorstwa.

Wycena rezerw przy rosnącej niepewności zjawisk jest szczególnie trudna, nie zawsze możliwe jest ustalenie ścisłych reguł przeprowadzenia szacunków, co w rezultacie poszerza pole rachunkowości agresywnej, swobodnego działania przekładającego się na wiarygodność informacji generowanych z systemu rachunkowości. Ponadto właściwe wykorzystanie rezerw w polityce bilansowej często wymaga szerokiej wiedzy z rachunkowości oraz interdyscyplinarnej wiedzy o samym przedsiębiorstwie.

Rozpatrując niektóre rodzaje ryzyka, praktyka gospodarcza doprowadziła do wypracowania odpowiednich procedur umożliwiających w miarę dokładne i obiektywne obliczenie wielkości rezerwy. Dotyczy to na przykład tworzenia rezerw na nagrody jubileuszowe czy naprawy gwarancyjne. W wielu sytuacjach jednak proces wyceny tej kategorii finansowej bywa zindywidualizowany i skomplikowany, a ujmowanie i wycena rezerw uznawana jest za jedno z trudniejszych zadań pionu finansowego i kierownictwa firmy.

Autorka w pełni podziela opinię J. Chluski i L. Poniatowskiej [2018, s. 81], że tworzenie rezerw, z punktu widzenia prawidłowej rachunkowości, jest działaniem koniecznym i ważnym dla realizacji podstawowych zasad rachunkowości. Nie jest jednak zadaniem łatwym. Wymaga wiedzy i umiejętności po stronie osób odpowiedzialnych za ich tworzenie, a od odbiorców sprawozdania finansowego wymaga wnikliwego czytania danych sprawozdania finansowego. Zarząd jednostki wyznacza ich wielkość w drodze szacunku, na bazie wcześniejszych doświadczeń lub opierając się na zewnętrznych ekspertach. Mimo wielu warunków, które muszą być spełnione, określenie wysokości rezerw jest na tyle kategorią subiektywną, że możliwe jest, mimo dołożenia wszelkich starań, istotne rozminięcie się szacunków z rzeczywistością. Dotyczy to błędów w szacowaniu w doborze metody czy w wyborze zmiennych.

Bibliografia

- Andrychowska D. [2019], *Bilans 2018 – Rezerwy na zobowiązania, bierne rozliczenia międzyokresowe, zobowiązania warunkowe*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości, <https://www.frr.pl/news/641/bilans-2018-rezerwy-na-zobowiazania-bierne-rozliczenia-miedzyokresowe-zobowiazania-warunkowe> (data pobrania: 16.02.2023).
- Chluska J., Poniatowska L. [2018], *Kosztowe aspekty tworzenia rezerw*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 514, s. 76–84.
- Duraj A. [2004], *Kształtowanie rezerw w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Gadawska J. [2009], *Polityka (tworzenia i rozwiązywania) rezerw w jednostkach gospodarczych*, „Ekonomia”, nr 17, „Acta Universitatis Wratislaviensis”, no. 3244, s. 187–196.
- Kamieniecka M. [2012], *Rezerwy na zobowiązania jako obszar badań biegłego rewidenta*, [w:] Żukowska H., Janik W. (red.), *Audyt zewnętrzny sprawozdania finansowego a wiarygodność przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo KUL, Lublin, s. 227–251.
- Kawa P. [2020], *Rezerwy na świadczenia pracownicze (rezerwy aktuarialne) – obowiązek tworzenia, możliwość rezygnacji*, <https://ksiegowosc.infor.pl/rachunkowosc/sprawozdawczosc/5181731/Rezerwy-na-swiadczenia-pracownicze-rezerwy-aktuarialne-obowiazek-tworzenia-mozliwosc-rezygnacji-zmiany-w-2020-roku.html> (data pobrania: 20.03.2023).
- Klimczak K. [2010], *Istota i zakres przedmiotowy rezerw w rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 58(114), s. 141–158.
- Klimek M. [2021], *Obowiązek tworzenia rezerw w księgach rachunkowych*, <https://isp-modzelewski.pl/serwis/obowiazek-tworzenia-rezerw-w-ksiegach-rachunkowych/> (data pobrania: 16.02.2023).
- KSA nr 1/2015 „Wycena zobowiązań z tytułu świadczeń pracowniczych”, https://actuary.org.pl/wp-content/uploads/2019/04/standard_wyceny_aktuarialnej_wersja_f_427.pdf (data pobrania: 16.02.2023).
- KSR nr 6 „Rezerwy, bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, zobowiązania warunkowe”. Komunikat nr 2 Ministra Finansów z dnia 21 marca 2014 r. w sprawie ogłoszenia uchwały Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie przyjęcia znowelizowanego KSR nr 6 (Dz. Urz. MF 2014, poz. 12), <https://www.gov.pl/web/finanse/krajowe-standardy-rachunkowosci> (data pobrania: 16.02.2023).
- Maszczyk T. [2017], *Rezerwy jako instrument kształtowania wyniku finansowego jednostki gospodarczej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 472, s. 227–235.
- MSR nr 19 „Świadczenia pracownicze” (Dz.Urz. UE L 2008, nr 320/1), <https://eur-lex.europa.eu> (data pobrania: 16.02.2023).
- MSR nr 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe”. Rozporządzenie komisji (WE) nr 1126/2008 z dnia 3 listopada 2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz. Urz. UE L 2008, nr 320/1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008R1126&from=PL> (data pobrania: 16.02.2023).
- Poniatowska L. [2013], *Rezerwy na zobowiązania jako instrument polityki bilansowej*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 58, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 757, s. 117–124.

- Poniatowska L. [2014], *Polityka rachunkowości w zakresie rezerw na zobowiązania i jej znaczenie w kształtowaniu wyniku finansowego*, „Studia Ekonomiczne”, nr 201, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, s. 255–265.
- Poniatowska L. [2015], *Podatkowe skutki tworzenia rezerw na zobowiązania w rachunkowości*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 77, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 873, s. 159–167.
- Poniatowska L. [2016], *Rezerwy na zobowiązania jako instrument zabezpieczenia przed ryzykiem gospodarczym*, „Studia Oeconomica Posnaniensia”, vol. 4(11), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, s. 2019–227.
- Sporządzamy sprawozdanie finansowe za 2017 rok. Wybrane zagadnienia* [2017], Dodatek nr 16 do „Zeszytów Metodycznych Rachunkowości”, nr 24(456) z dnia 20 grudnia, http://www.vademecumksiegowego.pl/artukul_narzedziowa,971,0,15950,rezerwy-na-zobowiazania.html (data pobrania: 16.02.2023).
- Tomczyk M. [2020], *Mechanizm tworzenia i rozwiązywania rezerw w podmiotach gospodarczych – ujęcie bilansowo-podatkowe*, [w:] Cwakała-Małys A. (red.), *Zarys wybranych problemów z zakresu finansów i rachunkowości*, „Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Seria: Finanse i Rachunkowość”, nr 6, s. 169–188.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. 1994, nr 121, poz. 591 z późn. zm., t.j. Dz.U. 2023, poz. 120, poz. 295), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19941210591/U/D19940591Lj.pdf> (data pobrania: 16.02.2023).
- Waślicki T. [2020], *Wycena i prezentacja rozliczeń międzyokresowych oraz rezerw. Komentarz praktyczny*, <https://sip.lex.pl/komentarze-i-publicacje/komentarze-praktyczne/wycena-i-prezentacja-rozliczen-miedzyokresowych-oraz-469835127> (data pobrania: 16.02.2023).
- Żukowska H., Kalita J. [2012], *Dylematy tworzenia rezerw na zobowiązania*, „Roczniki Ekonomii i Zarządzania”, t. 4(40), Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin, s. 83–108.